

บทที่ 7

ผลทางเศรษฐกิจของการขยายอาณาเขตของยุโรป สู่พื้นทะเล

1. สภาพทั่วไป

ในบรรดาการเปลี่ยนแปลงสำคัญทั้งหลายที่เกิดขึ้นในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อจากยุคกลางสู่ยุคใหม่นั้น การเปลี่ยนแปลงที่มีผลสำคัญที่สุดนั้นก็คือ การขยายอาณานิคมของยุโรปสู่พื้นทะเลนั่นเอง ซึ่งปรากฏว่ามีผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากเนื่องจาก

(1) เขตพื้นทะเลเป็นตลาดขนาดมหึมาสำหรับสินค้าต่าง ๆ จากเมืองแม่ โดยที่ในขณะที่เดียวกันก็เป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบแก่ยุโรปสำหรับใช้ในการก่อตั้งอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ขึ้นด้วย

(2) การขยายอาณานิคมทำให้มีการนำทองคำและเงินเข้าสู่ยุโรปเป็นอันมากจนราคาสินค้าสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งไปกระตุ้นกิจการธุรกิจต่าง ๆ ให้ขยายตัวเพราะมีโอกาสได้กำไรมากขึ้น อย่างไรก็ตามการสูงขึ้นของราคานี้ก็ก่อให้เกิดความตึงเครียดทางสังคมขึ้น โดยเฉพาะระหว่างขุนนางเจ้าของที่ดินกับเกษตรกร เพราะขุนนางพยายามจะขึ้นค่าเช่าหรือค่าธรรมเนียมในการใช้ที่ดินของตน

(3) มีแนวโน้มที่ศูนย์กลางการค้าและกิจการทางเศรษฐกิจโดยทั่วไปจะย้ายจากบริเวณเขตทะเลเมดิเตอร์เรเนียนไปสู่เขตชายฝั่งแอตแลนติก

(4) การขยายอาณานิคมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพื้นฐานในการจัดองค์การธุรกิจ เพราะกิจการค้าพื้นทะเลเป็นกิจการใหญ่ ต้องการเงินทุนมากซึ่งไม่อาจทำได้ด้วยองค์การธุรกิจแบบเก่า ทำให้มีการลงทุนในรูปบริษัทมากขึ้นเรื่อย ๆ

(5) จากการที่การค้าและการแบ่งงานกันทำขยายตัว ทำให้มีการใช้เงินเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่สำคัญในด้านการดำเนินการทางธนาคาร

(6) ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมตลอดจนแนวคิดทางเศรษฐกิจโดยทั่วไป

ในตอนต่อไปนี้จะได้อธิบายในรายละเอียดถึงผลของการเปลี่ยนแปลงข้างต้น โดยเฉพาะข้อที่สำคัญได้แก่ข้อ 2

2. การเปลี่ยนแปลงด้านราคาอย่างมากในยุโรป(ค.ศ. 1450-1650)

ผลสำคัญทางเศรษฐกิจของการขยายอาณานิคมของยุโรปสู่พื้นทะเลที่พิจารณา กันโดยทั่วไปก็คือการที่มีการนำโลหะทองคำและเงินเข้ามาเป็นจำนวนมากและราคาสินค้าที่ สูงขึ้น ซึ่งมีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองตามมาอีกมาก

ความจริงแล้วราคาสินค้าโดยทั่วไปได้สูงขึ้นก่อนที่จะมีการนำทองคำและเงินจาก อเมริกาเข้ามาสู่ยุโรปเสียอีก โดยเฉพาะราคาธัญพืชซึ่งเป็นอาหารหลัก เนื่องจากประชากร เพิ่มขึ้นในอัตราสูงแต่การผลิตไม่อาจเพิ่มขึ้นได้ทัน แต่จากการที่มีโลหะมีค่าจากทวีปอเมริกา หลังไหลเข้าสู่ยุโรปเป็นจำนวนมากก็ยิ่งทำให้ระดับราคาสูงขึ้นอย่างมาก ในการหลังไหล เข้ามาของโลหะมีค่านี้ แม้ว่าจะส่วนใหญ่จะเป็นการนำเข้าสู่สเปน และสเปนจะพยายามเก็บรักษา โลหะมีค่าไว้ในประเทศเพียงใด ก็ยังปรากฏว่าโลหะมีค่าเหล่านั้นสามารถกระจายออกไป ทั่วทั้งยุโรปตะวันตกเนื่องจากสเปนต้องนำไปใช้จ่ายชำระหนี้จากการขาดดุลการค้า

สาเหตุที่ราคาสินค้าสูงขึ้นนั้น จากการวิเคราะห์ของ จาง โบแดง(Jean Bo- din)ชาวฝรั่งเศสในปี 1568 ซึ่งคำอธิบายถือได้ว่าเป็นพื้นฐานเบื้องต้นของ"ทฤษฎีปริมาณ เงิน"(Quantity Theory of Money)ในระยะต่อมาก็คือ ถ้าปริมาณเงินที่หมุน เวียนเพิ่มขึ้นโดยปริมาณสินค้าเพิ่มขึ้นได้ไม่ทัน ราคาจะมีแนวโน้มสูงขึ้น นอกจากนั้นบุคคลทั่วไปเมื่อกลัวว่าสินค้าจะขาดแคลนหรือราคาสูงขึ้นไปอีกก็จะใช้เงินเร่งซื้อสินค้ากักตุนไว้ก่อน ทำให้ราคาสินค้ายิ่งสูงเร็วขึ้นไปอีก

จากการสังเกตการณ์เคลื่อนไหวของราคาในยุโรปยุคนั้นโดยละเอียดก็พบว่าใน ช่วงศตวรรษที่ 16 และครึ่งแรกของศตวรรษที่ 17 นั้น ราคาในแต่ละประเทศสูงขึ้นในอัตรา

ที่แตกต่างกัน และสินค้าบางชนิดก็ราคาสูงขึ้นเร็วกว่าสินค้าอื่น นอกจากนั้นที่สำคัญก็คือราคาสินค้าจะสูงขึ้นเร็วกว่าค่าจ้าง และราคาสินค้าสำคัญที่ผลิตเพื่อขายในตลาดที่ห่างไกลก็จะสูงขึ้นเร็วกว่าราคาสินค้าที่ผลิตเพื่อบริโภคในท้องถิ่นด้วย

การสูงขึ้นของราคามีผลกระทบต่อชีวิตของผู้คนในสมัยนั้นอย่างมาก เป็นที่เห็นได้ชัดว่าการสูงขึ้นของราคาเป็นผลดีต่อลูกหนี้และเป็นผลเสียต่อเจ้าหนี้เพราะในการจะให้ได้เงินมาชำระหนี้ ลูกหนี้จะต้องผลิตน้อยลงกว่าแต่ก่อน ในขณะที่เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เป็นเงินที่มีอำนาจซื้อน้อยลงกว่าแต่ก่อน ตัวอย่างเช่นชาวนาที่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมแก่ขุนนางนั้นพบว่าสมัยปู่ของเขา(ช่วงปี 1500)ต้องผลิตข้าวสาลี 10 ถัง(bushel)จึงจะมีเงินจ่ายค่าธรรมเนียมได้ แต่ในยุคปี 1650 เขาผลิตเพียง 3 ถังก็ได้เงินจำนวนนั้นแล้ว ขณะเดียวกันขุนนางก็พบว่าเงินค่าธรรมเนียมที่เขาได้รับในยุคปี 1650 นั้นใช้ซื้อสินค้าได้เพียง $\frac{1}{3}$ หรือ $\frac{1}{4}$ ของปริมาณที่เคยซื้อได้ด้วยเงินจำนวนเดียวกันในปี 1500 สถานการณ์เช่นนี้ทำให้ขุนนางจำนวนมากพยายามหาทางแก้ไขข้อตกลงที่ทำไว้กับเกษตรกรที่อาศัยอยู่ในที่ดินของเขาเสียใหม่ซึ่งที่จริงแล้วยากจะทำได้ถ้าหากเกษตรกรอ้างสิทธิตามกฎหมาย แต่เนื่องจากเกษตรกรไม่มีที่ปรึกษาทางกฎหมายและขาดอำนาจทางการเมืองจะต่อต้านใด ๆ ขุนนางจึงสามารถเปลี่ยนอัตราค่าธรรมเนียมให้เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนระยะสัญญาการเช่าจากที่เป็นแบบมรดกตกทอดไปเรื่อย ๆ มาเป็นสัญญาระยะสั้นเพียง 5-15 ปีได้อีกด้วย การทำเช่นนี้ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างขุนนางกับเกษตรกรขึ้นบ่อยครั้ง

ในอังกฤษนั้นความขัดแย้งระหว่างขุนนางกับเกษตรกรก่อให้เกิดความตึงเครียดขึ้น อันเป็นปัญหาทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจด้วย ที่อังกฤษนี้ราคาขนส่งสูงขึ้นอย่างรวดเร็วมากโดยที่แรงงานสำหรับทำการเกษตรทั่วไปมีน้อย จึงทำให้เจ้าของที่ดินขนาดใหญ่มักหันไป

ทำการเลี้ยงแกะแทนการทำกรปลูกพืชแบบเดิม พวกขุนนางเหล่านี้เชื่อว่าการเลี้ยงแกะจะทำให้ได้ผลตอบแทนจากที่ดินของเขาสูงกว่าที่จะได้จากการเก็บค่าธรรมเนียมจากเกษตรกรที่เข้าไปทำกินแบบเดิม อย่างไรก็ตามการจะทำการเกษตรแบบใหม่(เลี้ยงแกะ)ให้ประสบผลสำเร็จนั้น จำเป็นต้องมีทุ่งหญ้าขนาดใหญ่ล้อมรั้วไว้สำหรับการเลี้ยงแกะ และการจะมีได้ต้องขจัดพวกเกษตรกรและสิทธิในที่ทำกินของพวกเขาในที่ดินแปลงเล็ก ๆ ออกไปเสียก่อน พวกขุนนางดำเนินการเรื่องนี้ในหลาย ๆ รูปแบบ เช่นการปล่อยสัตว์เลี้ยงจำนวนมากเข้ากินหญ้าในทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์รวม จนเกษตรกรเล็ก ๆ ไม่มีหญ้าให้สัตว์เลี้ยงกิน และด้วยการขึ้นค่าเช่า ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ในอัตราสูงจนเกษตรกรไม่อาจจ่ายได้ ด้วยวิธีการเช่นนี้ทำให้มีการกันรั้วเพื่อเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนมีผู้คนที่ถูกบีบให้ออกจากที่ดินแล้วไม่สามารถหางานอื่นทำได้ ต้องกลายเป็นภาระของรัฐและเป็นขอทานเป็นจำนวนมาก และยังทำให้เกิดการรวมกลุ่มก่อความไม่สงบโดยร่วมกับสาเหตุทางศาสนาและสังคมอื่น ๆ อีกด้วย เช่นการเกิดขบวนการที่เรียกว่า Peasants' Rebellion ในปี 1549 เป็นต้น นอกจากนั้นการกันรั้วยังมีมาจนวงการรัฐบาลในลอนดอนเกรงว่าจะมีอาหารไม่พอเลี้ยงประชากร จึงต้องออกกฎหมายมาจำกัดขนาดของฝูงแกะ ห้ามการเปลี่ยนที่เพาะปลูกไปเป็นทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ และในที่สุดก็ห้ามการกันรั้วโดยสิ้นเชิง

นอกจากความตึงเครียดที่เกิดขึ้นในสาขาการเกษตรอันเนื่องมาจากการสูงขึ้นของราคาแล้ว ในด้านอุตสาหกรรมก็มีปัญหาเกิดขึ้นเช่นกันเช่นกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง โดยที่ทั้งช่างฝึกหัด (apprentices) และช่างลูกมือ (journeyman) พยายามเรียกร้องค่าตอบแทนสูงขึ้นจากนายช่างฝีมือ แม้แต่คนงานในระบบจ่ายงานไปทำตามบ้าน (domestic system) ก็ขอขึ้นค่าจ้าง ในบางแห่งมีการนัดหยุดงานเกิดขึ้น และบางแห่งถึงกับเกิดการจลาจล จากปัญหาแรงงานอันร้ายแรงนี้ทำให้ทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสออกกฎหมายห้ามการนัด

หยุดงานและกำหนดอัตราค่าจ้างขั้นสูง(ห้ามไม่ให้เรียกร้องสูงกว่านั้น)ขึ้น

ภาวะการที่ราคาสูงเร็วกว่าค่าจ้างนี้ ในปัจจุบันเรียกว่าภาวะกำไรเพื่อ (profit inflation) เพราะเมื่อราคาสินค้าสูงขึ้นโดยที่ค่าจ้างซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตสำคัญนั้นเพิ่มช้ากว่า ช่วงของกำไรก็จะมีมากขึ้น ดังนั้นในแง่ทฤษฎีแล้วย่อมจะจูงใจให้นักธุรกิจเพิ่มการลงทุนต่าง ๆ เพื่อให้ได้กำไรมากขึ้นไปอีก ภาวะกำไรเพื่อจึงน่าจะนำไปสู่การขยายตัวทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการขยายตัวทางเศรษฐกิจนี้ขึ้นกับปัจจัยอื่น ๆ อีกเป็นจำนวนมากด้วย ผลของกำไรเพื่อจึงอาจไม่ทำให้เกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจได้มากนัก เช่นในปอร์ตุเกสและสเปนนั้นภาวะกำไรเพื่อนี้ดูจะมีผลค่อนข้างจำกัดต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจมาก เพราะในแง่อุตสาหกรรมนั้น 2 ประเทศนี้มีทรัพยากรธรรมชาติจำกัด ทัศนคติของคนทั่วไปก็ไม่นิยมเก็บออมเพื่อลงทุน(โดยเฉพาะในหมู่ชนนางชั้นสูงที่มั่งคั่ง) เป็นผลทำให้กิจกรรมทางอุตสาหกรรมไม่ขยายตัว ผลของภาวะกำไรเพื่อที่มีต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจดูจะมีแต่ในแง่การลงทุนในกิจการอาณานิคมและการเลี้ยงแกะเท่านั้น

ส่วนในกรณีของฮอลันดานั้น ภาวะกำไรเพื่อมีผลต่อการขยายการลงทุนในกิจการอาณานิคมและในการเกษตร(ซึ่งมีการปรับปรุงทางเทคนิคอย่างก้าวหน้ามาก)และยังมีการขยายการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ทำการแปรรูปผลผลิตจากอาณานิคมด้วย เช่นช็อคโกแลต, กาแฟ และเครื่องเทศ ตลอดจนการผลิตเรือและส่วนประกอบของเรือด้วย สำหรับในกรณีของฝรั่งเศสนั้น ภาวะกำไรเพื่อดูจะมีผลเพียงเล็กน้อยต่อการค้า, อุตสาหกรรม และการเกษตร แต่ในบางกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ฝรั่งเศสก็มีการขยายตัวจากภาวะกำไรเพื่อนี้มากเป็นพิเศษ เช่นการค้าหาส, การผลิตน้ำตาลทราย และการผลิตสินค้าฟุ่มเฟือยบางอย่างเช่นผ้าไหม, แก้ว เป็นต้น

ผลของภาวะกำไรเพื่อนั้นมีมากที่สุดและเห็นชัดที่สุดในกรณีของอังกฤษ คือในสาขาการเกษตรนั้น การผลิตในที่ดินขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นอย่างมากเพื่อต้องการกำไรมากขึ้น ในสาขาการค้าก็มีการลงทุนใหม่ ๆ เกิดขึ้นทั่วไปโดยเฉพาะในการตั้งบริษัททำการค้ายังโพ้นทะเล และในสาขาอุตสาหกรรมก็มีการลงทุนทั่วไป ซึ่งการลงทุนเหล่านี้อาจมีน้อยหรือไม่มีเลยถ้าหากกำไรไม่สูงเช่นที่เป็นอยู่ ในบรรดาการขยายตัวเหล่านั้นนี้ ด้านอุตสาหกรรมมีการขยายตัวมากที่สุดและมีการใช้เทคนิคใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายโดยลงทุนสูง ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าได้นำไปสู่การเริ่มต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมในระยะต่อมา

3. การขยายตัวของการค้า

สาขาของกิจกรรมเศรษฐกิจที่มีการขยายตัวมากที่สุดในศตวรรษที่ 16 นั่นก็คือสาขาการค้า โดยที่การขยายตัวมากที่สุดนั้นเป็นไปตามแถบเมืองท่าชายฝั่งแอตแลนติกและทะเลเหนือ ซึ่งปรากฏว่าชาติที่แพร่ขยายอาณานิคมโพ้นทะเลตั้งอยู่ สินค้าจากอาณานิคมทั่วโลกถูกส่งมาจำหน่ายจนเป็นศูนย์กลางของสินค้าทั่วไป นอกจากนั้นแถบนี้ยังเป็นเมืองท่าที่เหมาะสมมากสำหรับการเดินทางไปสู่ตะวันออกโดยผ่านแอฟริกาและเดินทางไปอเมริกาข้ามมหาสมุทรแอตแลนติกด้วย ภายใต้อิทธิพลเช่นนี้เมืองท่าอย่างเช่น Cadiz, Lisbon, Bordeaux, Rouen, Antwerp, Amsterdam, Bristol, London จึงเจริญขึ้นอย่างรวดเร็วมาก ตัวอย่างเช่นในปีที่มีกิจกรรมเศรษฐกิจสูงสุด(ช่วงศตวรรษหลังปี 1560)นั้น ที่แอนท์เวอปมีเรือเข้าเทียบท่าถึง 500 ลำต่อวัน และฮอลันดานั้นเรือสินค้ามีจำนวนมากถึง 4 เท่าของอิตาลี สเปน และปอร์ตุเกสรวมกันเสียอีกในกลางศตวรรษที่ 17

สิ่งสำคัญในกรณีนี้ก็คือ ศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศได้เคลื่อนย้ายจากเมดิเตอร์เรเนียนมาสู่แอตแลนติก โดยเฉพาะในเมืองท่าแถบทะเลเหนือแล้ว และอีกราว 350

ปีหลังจากนั้น ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่สำคัญทั้งหลายก็ล้วนเริ่มต้นภายในรัศมี 500 ไมล์ของเบลเยียมทั้งสิ้น ในบริเวณนี้เป็นที่ซึ่งมีการคิดค้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจเกิดขึ้นมากที่สุด, ความเจริญทางเศรษฐกิจสูงสุด และรายได้ต่อหัวของประชากรก็สูงที่สุดด้วย

อย่างไรก็ตามในด้านแถบเมดิเตอร์เรเนียนนั้น แม้ศูนย์กลางการค้าจะถูกเปลี่ยนไป แต่ก็ยังมีการค้าอยู่จำนวนไม่น้อย พวกชาติการค้าชั้นนำอันได้แก่ ฮอลันดา อังกฤษ และฝรั่งเศส ยังคงมีบริษัทการค้าเพื่อทำการค้ากับตะวันออกไกลในแถบนั้นอยู่ ยิ่งกว่านั้นแม้เวนิสจะกระทบกระเทือนจากการแข่งขันด้านการค้า แต่ก็ยังมีความสำคัญในแง่ธุรกิจการธนาคาร การเดินเรือในเมดิเตอร์เรเนียน และการทำการค้าทางบกผ่านเทือกเขาแอลไพน์ (Alpine) สู่นอร์มัน การตกต่ำของเวนิสจึงเป็นไปอย่างช้า ๆ ค่อยเป็นค่อยไป และที่เมืองท่าบาเซิลونا, เยนิว และมาเชย์ ก็เช่นกัน

การที่การค้าของเขตเมดิเตอร์เรเนียนไม่อาจขยายตัวได้เหมือนกับเขตชายฝั่งแอตแลนติกและทะเลเหนือย่อมหมายถึงว่า เขตที่เศรษฐกิจขึ้นอยู่กับการค้ากับเมดิเตอร์เรเนียนก็มีแนวโน้มจะชะงักงันไปด้วย โดยเฉพาะเขตเมืองตอนใต้ของเยอรมันเช่น อ็อกสเบอร์ก, มิวนิก และนูเรมเบอร์ก และเมืองของสวีเดนบางเมืองเช่น เจนีวา และแม้แต่ในอีกด้านหนึ่งของเยอรมันคือเขตทะเลบอลติกกิจกรรมการค้าก็ได้รับความกระทบกระเทือนเช่นกัน ในเขตเหล่านี้ฮอลันดาเริ่มเข้าแทนที่ผู้จัดจำหน่ายเครื่องเทศและสินค้าตะวันออกอื่นๆ และเข้าแทนที่พ่อค้าเยอรมัน (สันนิบาต Hanseatic) ในการนำธัญพืชจากดานซิก (Danzig) และไม้ต่อเรือจากแสกนดิเนเวียมาสู่ยุโรปตะวันตก การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งก็คือปลาเฮริง (Herring) ซึ่งมีชุกชุมแถบบอลติกมานับศตวรรษ ได้เปลี่ยนมาอยู่ทางทะเลเหนือในศตวรรษที่ 16 ซึ่งนับเป็นการสูญเสียทางเศรษฐกิจของเขตบอลติกเป็นอย่างมาก และเป็น

ผลคือข้อลันดาเพราะปลาเฮริงเป็นปลาชนิดหนึ่งในเพียงไม่กี่ชนิดที่มีการทำ เค็มและหมักเพื่อการค้าขนานใหญ่สำหรับตลาดอันกว้างขวางที่เกิดจากกฎของคาธอลิกที่ห้ามกินเนื้อในวันศุกร์

4. การพัฒนาด้านการจัดองค์การธุรกิจ

จากการขยายตัวของการค้าและอุตสาหกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยการขยายอาณา-
คมของยุโรปไปยังโพ้นทะเล กิจกรรมธุรกิจก็ประสบกับปัญหาใหม่ขึ้น 2 ประการคือ

(1) ต้องเผชิญกับการหาทุนจำนวนมากอย่างไม่เคยทำมาก่อนสำหรับใช้จ่ายในโครงการลงทุนใหม่ ๆ เช่นในต้นศตวรรษที่ 17 นั้นต้องใช้เงินถึง 5 แสนเหรียญ(ซึ่งเป็นจำนวนมหาศาลในยุคนั้น)ในการส่งกองเรือสินค้า 4 ลำไปยังตะวันออกไกล

(2) โอกาสในการทำธุรกิจใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นนั้น แม้จะให้ผลตอบแทนสูงถ้าทำสำเร็จแต่ก็มีความเสี่ยงสูงกว่าปกติมาก ตัวอย่างเช่นบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษในระยะแรก ๆ นั้นสูญเสียเรือสินค้า 1 ลำในทุก ๆ 4 ลำที่ส่งออกไป เป็นต้น

ในกรณีของปอร์ตุเกสซึ่งเป็นผู้ดำเนินการค้าทางทะเลนั้น ปัญหาทั้ง 2 ประการข้างต้นแก้ไขได้ส่วนหนึ่งโดยการประกาศให้การค้ากับหมู่เกาะอินเดียตะวันออกทั้งหมดเป็นการผูกขาดโดยกษัตริย์(มีเหตุผลว่ากษัตริย์เป็นผู้ออกทุนในการสำรวจดินแดน) ทั้งนี้เพราะเห็นว่ารายได้ของกษัตริย์คงเพียงพอจะหาทุนให้กิจการและทนต่อการขาดทุนระยะสั้นได้ อย่างไรก็ตามในระยะยาวปรากฏว่าทางแก้นี้ไม่ประสบผลเพราะกษัตริย์ปอร์ตุเกสได้แสดงให้เห็นว่าไม่มีความสามารถทางธุรกิจและไม่มีทรัพย์สินสมบัติมากพอจะลงทุนขนาดใหญ่ได้ นอกจากนั้นยังบริหารผิดพลาดโดยปล่อยให้การจัดการจำหน่ายเครื่องเทศในยุโรปตกวันตกซึ่งได้กำไรสูงให้ตกอยู่กับชาติอื่น และไม่มีกำลังเงินเพียงพอที่จะจัดกองทัพสู้กับฝรั่งเศส, ฮอลันดา และอังกฤษด้วย และภายหลังจากถูกรวมเข้ากับเสปญในปี 1580 ก็ไม่สามารถปกป้องผลประโยชน์ไว้ได้อีกต่อไป

สำหรับเสปญนั้นการแก้ปัญหาสำคัญทั้ง 2 ทำโดยตั้งระบบผสมระหว่างการประกอบกิจการของรัฐกับเอกชนขึ้น ทั้งนี้โดยรัฐจะเป็นฝ่ายจัดกองเรือคุ้มกันเรือของเอกชนที่เดินทางไปกลับระหว่างยุโรปกับทวีปอเมริกาปีละครั้ง ระบบนี้ใช้ได้ดีจนเมื่อเสปญอ่อนแอลงจากสงครามทำให้รัฐไม่อาจทำในส่วนที่รับผิดชอบได้อีก ในที่สุดต่างชาติก็สามารถแทรกซึมเข้าสู่ระบบผูกขาดการค้าในอาณานิคมของเสปญได้ด้วยการลักลอบทำการค้า และโดยผ่านข้อตกลงอาซิเอนโต (Asiento Agreement) ข้อตกลงนี้เดิมเป็นการที่เสปญขายสิทธิในการนำทาสเข้าสู่อาณานิคมของตนในอเมริกาแก่ปอร์ตุเกส ต่อมาข้อตกลงนี้ถูกโอนให้ฝรั่งเศสในปี 1701 และฝรั่งเศสยกให้อังกฤษตามสัญญาสงบศึก (The Peace of Utrecht) ในปี 1713 ซึ่งอังกฤษได้รับสิทธิเพิ่มเติม (นอกจากเรื่องทาส) ในการส่งเรือ 1 ลำเข้าไปค้าขายใน 1 ปีด้วย ต่างชาติเหล่านี้สามารถแทรกซึมสู่ตลาดในอาณานิคมของเสปญได้สำเร็จเพราะสามารถเสนอสินค้าขายได้ในราคาถูกกว่าเสปญ ดังนั้นตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 18 เป็นต้นไป ฐานะทางการค้าของเสปญก็เลวลงอย่างรวดเร็ว และในต้นศตวรรษที่ 19 อาณานิคมทั้งหมดในละตินอเมริกาแยกวันคิวบาก็สามารถปลดปล่อยตัวเองเป็นอิสระภาพได้

ในกรณีของอังกฤษ, ฮอลันดา และฝรั่งเศสนั้น ในการจัดการธุรกิจการค้าโพ้นทะเล ทางฝ่ายกษัตริย์มีบทบาทน้อยเพราะกษัตริย์อังกฤษไม่ต้องการใช้จ่ายมากในการลงทุน เพราะจะทำให้ต้องเพิ่มภาษีและจะเกิดปัญหาภายใน ส่วนฮอลันดานั้นการปกครองเป็นแบบสาธารณรัฐไม่มีกษัตริย์ และกษัตริย์ฝรั่งเศสก็มีปัญหาการเมืองภายในอยู่ ดังนั้นภาระในการจัดการธุรกิจการค้าโพ้นทะเลจึงตกอยู่กับผู้ประกอบการเอกชน

ดังที่เราได้เคยศึกษามาแล้วว่าในปลายสมัยกลางนั้นนักธุรกิจแถบเมดิเตอร์เรเนียนแก้ปัญหาเรื่องการทำเงินทุนได้ด้วยระบบ Multiple Partnership ซึ่งหุ้นส่วนทุกคนร่วมในการบริหาร หรือในระบบ Commenda ซึ่งหุ้นส่วนกลุ่มหนึ่งเป็นเพียงผู้ออกเงิน

ลงทุน(เรียกว่าเป็น sleeping partners) หรือด้วยการกู้เงินแล้วใช้สินค้าค้ำประกัน (respondentia loan) หรือใช้เรือค้ำประกัน(bottomry contract) หรือโดยการกู้เงินแบบ sea loans ซึ่งให้ผู้กู้ยืมออกเงินแก่ผู้เดินเรือไปก่อนด้วยความเข้าใจว่าเขาจะ ได้ผลตอบแทนสูงหากการเดินทางประสบผลสำเร็จ

จากประสบการณ์เหล่านี้เอง การแก้ปัญหาเรื่องการจัดหาเงินทุนและลดความเสี่ยงในการทำธุรกิจการค้าโพ้นทะเลก็อาจทำได้ 2 ทางคือ ทางหนึ่งโดยนายทุนมาร่วมอยู่ในกิจการเดียวกันโดยทุกคนร่วมบริหาร หรือโดยน่านักลงทุนเข้ามาร่วมโดยให้เป็นเพียงผู้ลงทุนเท่านั้นไม่ต้องรับผิดชอบด้านการบริหาร การดำเนินการแบบแรกนั้นทำให้เกิดองค์การธุรกิจที่เรียกว่า " regulated company " ขึ้น อันเป็นการที่นายทุนมาร่วมกันรับผิดชอบในการส่งกองเรือสินค้า โดยแต่ละคนหาทุนของตนเอง, ทำการค้าในส่วนของตนเอง และรับผิดชอบส่วนกำไร-ขาดทุนของตนเอง เพียงแต่ว่านโยบายเกี่ยวกับว่าเรือจะเดินทางไปไหนก่อนหลัง, การวางข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการเดินเรื่อนั้นทำโดยผู้บริหารบริษัท ในกรณีเช่นนี้พ่อค้าที่เข้าร่วมงานกันจะได้สิทธิผูกขาดทำการค้าในเขตใดเขตหนึ่ง พวกเขาจะนำเอาเงินมาร่วมกันเพื่อซื้อหรือจ้างเรือ หลังจากนั้นก็คัดเลือกเจ้าหน้าที่ให้เป็นผู้วางแผนการเดินทาง อย่างไรก็ตามพ่อค้าในธุรกิจลักษณะนี้จะทำการค้าเฉพาะในส่วนของตัวเองเท่านั้น เขาจะใช้ทุนส่วนตัวซื้อสินค้าที่เขาต้องการจะขายในตลาดต่างประเทศและทำการขายด้วยตนเอง ตลอดจนซื้อสินค้าต่างประเทศที่จะนำกลับมาขายด้วยตนเอง การทำธุรกิจลักษณะนี้จึงมีข้อบกพร่องคือ สมาชิกของกิจการเดียวกันมีการแข่งขันกันเองสูงในต่างประเทศ ดังนั้นนับแต่ต้นศตวรรษที่ 17 จึงมีรูปการจัดองค์การธุรกิจอีกแบบหนึ่งเกิดขึ้นแพร่หลายแทน นั่นก็คือบริษัทร่วมหุ้น(Joint-stock company)

บริษัทร่วมหุ้นจัดตั้งขึ้นโดยกลุ่มนักธุรกิจที่ต้องการลงทุนทำธุรกิจใดธุรกิจหนึ่งจะออกหุ้นและเสนอขายแก่ผู้ที่ต้องการลงทุนในราคาที่กำหนด ตัวอย่างเช่นนักธุรกิจชาวอังกฤษที่ต้องการลงทุนทำการค้ากับอาณานิคมโดยมีโครงการลงทุน 1 แสปนอนด์ ในกรณีนี้เขาจะออกหุ้นมูลค่าหุ้นละ 100 ปอนด์จำนวน 1 พันหุ้น โดยที่ผู้เริ่มกิจการจะซื้อหุ้นไว้เองส่วนหนึ่ง อาจให้มากพอจะควบคุมการตัดสินใจด้านนโยบายได้(เพราะ 1 หุ้นเท่ากับ 1 เสียงในการลงคะแนน) ส่วนที่เหลือจะขายออกไป ผู้ที่ลงทุนซื้อหุ้นเหล่านี้ไว้ก็จะได้ส่วนการเป็นเจ้าของกิจการตามส่วนของหุ้นที่เขาถืออยู่ ถ้าธุรกิจเฟื่องฟูเขาจะได้ส่วนแบ่งในรายได้และได้รับเงินปันผลสูง นอกจากนั้นเขายังอาจได้กำไรจากการที่ราคาหุ้นของเขาสูงขึ้นด้วย ส่วนถ้าธุรกิจล้มละลายเขาก็รับผิดชอบในหนี้สินของธุรกิจด้วยแต่ในศตวรรษที่ 19 ความรับผิดชอบนี้ได้จำกัดลงเพียงเท่าเงินที่เขาลงไปเท่านั้น

การจัดการแบบบริษัทร่วมหุ้นนี้มีข้อได้เปรียบมากตรงที่สามารถรวบรวมเงินออมของคนจำนวนมาก เข้าเป็นก้อนใหญ่เท่าที่ต้องการสำหรับกิจการขนาดใหญ่ได้ คนทั่วไปสามารถร่วมลงทุนได้แม้จะเป็นด้วยเงินจำนวนน้อย ไม่ต้องเสี่ยงมากและยังสามารถได้เงินสตกคืนเมื่อจำเป็นด้วยการขายหุ้นที่เขาถือออกไป นอกจากนั้นแม้เจ้าของหุ้นคนใดตายลงกิจการก็ไม่ต้องสิ้นสุดลงด้วยเหมือนพวกกิจการแบบห้างหุ้นส่วน เพราะผู้ได้รับมรดกในหุ้นของผู้ตายก็จะเป็นเจ้าของคนใหม่ต่อไป ธุรกิจสามารถดำเนินต่อไปได้เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ซึ่งทำให้ธุรกิจแบบนี้สามารถวางโครงการระยะยาวต่าง ๆ ได้

กิจการในรูปบริษัทร่วมหุ้นกิจการแรกเป็นของอังกฤษในการทำการค้าโพ้นทะเลในช่วงกลางศตวรรษที่ 16 แต่ธุรกิจรูปนี้มาเป็นที่ยอมรับแน่นอนก็ต่อเมื่อมีการก่อตั้งในรูปบริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษขึ้นในเดือนธันวาคม 1600 และประสบผลสำเร็จ กิจการค้า

และปกครองอาณานิคมของฮอลันดาและฝรั่งเศส (คือบริษัทอินเดียตะวันออกของทั้ง 2 ประเทศ) ก็ล้วนใช้รูปแบบของบริษัทร่วมหุ้นทั้งสิ้น เพียงแต่ว่าในกรณีของฮอลันดานั้นกรรมการบริหารได้มาด้วยการแต่งตั้งทางการเมืองไม่ได้เลือกตั้งขึ้นจากผู้ถือหุ้น ดังนั้นในปลายศตวรรษที่ 17 บริษัทร่วมหุ้นก็เป็นที่ยอมรับในด้านผลดีต่าง ๆ จนมีการนำมาใช้ในการทำธุรกิจภายในประเทศด้วย เช่น การธนาคาร, การทำเหมืองแร่ และอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องใช้ทุนมาก

กิจการในรูปบริษัทร่วมหุ้นมีจำนวนมากและขนาดใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้การออกหุ้นและการซื้อขายหุ้นของกิจการเหล่านั้นกลายเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ จนเกิดอาชีพเฉพาะในการซื้อขายหุ้นคือนายหน้าซื้อขายหุ้น (stock broker) ขึ้น และมีการจัดสถานที่เฉพาะสำหรับการซื้อขายหุ้น เช่น มีการตั้งตลาดหลักทรัพย์ลอนดอน (London Stock Exchange) ขึ้นในปี 1773 และเริ่มมีการเก็งกำไรในการสูงขึ้นหรือต่ำลงของราคาหุ้นต่าง ๆ ซึ่งเป็นผลทำให้เกิดภาวะตลาดหุ้นรุ่งเรือง (boom) และตกต่ำ (bust) บ่อย ๆ การตกต่ำที่ร้ายแรงที่สุดในช่วงนี้ก็คือนปี 1720 เมื่อมีการเก็งกำไรในราคาหุ้นผิดพลาดกันมากจนมีผู้ได้รับความเดือดร้อนมากมาย ซึ่งส่งผลกระทบทำให้รัฐเข้ามาควบคุมกิจการในรูปบริษัทร่วมหุ้น ทำให้การดำเนินกิจการในรูปนี้ต้องหยุดชะงักไปเป็นเวลานาน

5. ผลกระทบต่อวัฒนธรรมการบริโภค

การนำโกโก้จากทวีปอเมริกาเข้ามายังยุโรปในศตวรรษที่ 16 และการนำเข้าใบชาจากตะวันออกในศตวรรษที่ 17 , กาแฟจากตะวันออกไกล ชวา และอเมริกา มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมายในการบริโภคของคนยุโรป เพราะเข้าไปแทนที่เครื่องดื่มชนิดอื่น เช่น ไวน์ ไนยาม เช้า และเข้าเสริมเครื่องดื่มบางชนิดเช่นนม

นอกจากนี้สินค้าอื่นที่มีความสำคัญเช่นกันได้แก่น้ำตาลซึ่งเป็นเครื่องให้ความหวานที่ถูกรู้ว่าน่าผึ้ง (ซึ่งยุโรปใช้อยู่) เป็นอันมาก การมีน้ำตาลใช้ทำให้การดื่มกาแฟ, ชา และช็อคโกแลตเป็นที่นิยมกัน และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ ด้านการปรุงอาหาร การทำขนม

และการทำเล้าเป็นอย่างมาก

ในบรรดาผลิตภัณฑ์อาหารที่นำเข้าสู่ยุโรปจากอเมริกานั้น ที่สำคัญที่สุดก็คือมันฝรั่ง ซึ่งเป็นอาหารที่ปลูกง่ายในทุกสภาพภูมิประเทศและดินฟ้าอากาศต่าง ๆ ทั้งยังให้ผลผลิตสูง ซึ่งเป็นผลดีในการช่วยบรรเทาความขาดแคลนอาหารเนื่องจากประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเขตไอร์แลนด์ มันฝรั่งจึงค่อย ๆ กลายเป็นอาหารหลักของชาวยุโรปไปในที่สุด นอกจากมันฝรั่งแล้วพืชจากอเมริกาที่มีความสำคัญต่อการเพิ่มผลผลิตอาหารในยุโรปก็คือ ข้าวโพก, มะเขือเทศ และยังมีอาหารอื่นได้แก่ปลาโคค (Codfish) โดยที่ปลาโคคนั้นจากการที่จับได้มากแถบนิวฟันแลนด์และชายฝั่งตอนเหนือของทวีปอเมริกาตามมหาสมุทรแอตแลนติก จึงมีการตากแห้งหรือทำเค็มออกขายได้ในราคาต่ำมากจนกลายเป็นอาหารประจำของคนยากจนได้คือ ส่วนข้าวโพกนั้นมีการปลูกอย่างกว้างขวางเพราะให้ผลผลิตสูงเป็นอาหารสำหรับเลี้ยงสัตว์ และมะเขือเทศก็มีการบริโภคอย่างกว้างขวางในรูปต่าง ๆ

นอกจากอาหารแล้วผลิตภัณฑ์จากอเมริกาที่สำคัญซึ่งมีการนำเข้ามาเป็นที่นิยมแพร่หลายในยุโรปก็คือยาสูบ และยังมี การนำสมุนไพรบางชนิดที่มีคุณสมบัติเป็นยา โดยเฉพาะควินิน เข้ามาเป็นที่รู้จัก มีการนำวัตถุดิบสำคัญสำหรับอุตสาหกรรมคือฝ้าย ครามสำหรับทำสี ย้อมผ้า ซึ่งมีผลต่ออุตสาหกรรมทอผ้าอย่างกว้างขวางอีกด้วย